

ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԻ
ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՎԱՐՉԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ՍԱՅԱԴ ԲԱԴԱԼՅԱՆ*
Երևանի պետական համալսարան

Վերաքննիչ վարույթի պարզեցման և վերաքննիչ դատարանի ծանրաբեռնվածության նվազեցման հարցը ներկայումս վարչական դատավարության ոլորտում ամենաարդիականներից է: Դատական վիճակագրության ուսումնասիրությունը վկայում է, որ վերաքննիչ բողոքը վարույթ ընդունելուց հետո մինչև վերաքննիչ բողոքի քննության առաջին դատական նիստի օրն ընկած ժամանակահատվածը միջինը 1.5 տարի է: Ընդ որում, այս ժամանակահատվածն անընդհատ աճելու միտում ունի: Գործերի քննության չափազանց երկար ժամկետները խախտում են ողջամիտ ժամկետում արդար դատաքննության և իրավունքների ու ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքները՝ սահմանված, համապատասխանաբար, ՀՀ Սահմանադրության 63-րդ և 61-րդ, ինչպես նաև «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ և 13-րդ հոդվածներում: Ավելին, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը գործերի քննության անհարկի երկար ժամկետների առկայությունը համարում է դատական իշխանության վատ գործունեության վկայություն: Պետությունը պատասխանատու է ոչ միայն դատավարության ցանկացած անհարկի հետաձգման համար, այլ նաև վերջինիս պարտավորությունն է բարեփոխել դատական իշխանությունն այնպես, որ հաղթահարվի կրկնվող, բազմաքանակ գործերով դատական իշխանությունը ծանրաբեռնելու խնդիրը: Նախորդ տարիներին փորձ է արվել քննարկվող խնդիրը կարգավորել վերաքննիչ դատարանի դատավորների թվակազմն ավելացնելու միջոցով, սակայն պրակտիկան ցույց է տվել, որ դա չի տվել ցանկալի արդյունքներ: Նման պայմաններում խնդրի լուծումը պետք է գտնել դատավարական ընթացակարգերի պարզեցման միջոցով: Վերը նշվածի հաշվառմամբ՝ հոդվածում քննարկվում են վերաքննիչ դատարանի ծանրաբեռնվածության նվազեցման դատավարական մի շարք գործիքներ (օրինակ՝

* **Սայադ Բադալյան** – իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, ԵՊՀ սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի դոցենտ

Саяд Бадалян – кандидат юридических наук, доцент кафедры конституционного права ЕГУ
Sayad Badalyan - Candidate of Law, Associate Professor at YSU Chair of Constitutional Law
Էլ. փոստ՝ sayad.badalyan@ysu.am. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4692-8176>.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Ստացվել է՝ 18.03.2024

Գրախոսվել է՝ 18.04.2024

Հաստատվել է՝ 17.05.2024

© The Author(s) 2024

որոշակի կատեգորիայի գործերով վերաքննիչ բողոքարկման իրավունքի սահմանափակումը կամ վերաքննիչ բողոք ներկայացնելու համար դատարանից նախնական թույլտվություն ստանալու պահանջի սահմանումը), որոնց ներդրումը վարչական դատավարության օրենսգրքում կարող է զգալիորեն նպաստել այս խնդրի լուծմանը:

Բանալի բառեր – վարչական դատավարություն, վերաքննիչ վարույթ, վարչական դատարան, վերաքննիչ դատարան, վերաքննիչ բողոք, վարչական դատավարության օրենսգրք, դատական ծանրաբեռնվածություն, դատավարական ժամկետներ

Վերաքննիչ վարույթի պարզեցման և վերաքննիչ դատարանի ծանրաբեռնվածության նվազեցման հարցը ներկայումս վարչական դատավարության ոլորտում ամենաարդիականներից է: Դատական վիճակագրության ուսումնասիրությունը վկայում է, որ ներկայումս վերաքննիչ բողոքը վարույթ ընդունելուց հետո մինչև վերաքննիչ բողոքի քննության առաջին դատական նիստի օրն ընկած ժամանակահատվածը միջինը 1.5 տարի է: Ընդ որում, այս ժամանակահատվածն անընդհատ աճելու միտում ունի: Նախորդ տարիներին փորձ է արվել խնդիրը կարգավորել վերաքննիչ դատարանի դատավորների թվակազմն ավելացնելու միջոցով, սակայն պրակտիկան ցույց է տվել, որ դա չի տվել ցանկալի արդյունքներ: Նման պայմաններում խնդրի լուծումը պետք է գտնել դատավարական ընթացակարգերի պարզեցման միջոցով: Ընդ որում, այդ պարզեցված ընթացակարգերը փնտրելիս պետք է հաշվի առնել, որ թեև «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի (այսուհետ՝ ՄԻԵԿ) 6-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ արդարադատության մատչելիության իրավունքը բացարձակ չէ, և, ելնելով այդ իրավունքի բնույթից, այն պահանջում է կարգավորում պետության կողմից, իսկ այդ կարգավորումները կարող են սահմանափակումներ առաջացնել¹, սակայն դրանք չպետք է լինեն այնպիսին, որ խաթարեն դատարանի իրավունքի բուն էությունը: Ավելին, այդ իրավունքի սահմանափակումները պետք է հետապնդեն իրավաչափ նպատակ և լինեն համաչափ, որպեսզի համապատասխանեն ՄԻԵԿ-ի 6-րդ հոդվածի պահանջներին²:

Միջազգային փորձը³ վկայում է, որ, վերը նշվածի հաշվառմամբ, առկա են վերաքննիչ դատարանի ծանրաբեռնվածության նվազեցման դատավարական մի շարք գործիքներ, որոնց ներդրումը վարչական դատավարության օրենսգրքում կարող է զգալիորեն նպաստել խնդրի լուծմանը: Վերը նշվածի հաշվառմամբ և ամփոփմամբ՝ կարող ենք առանձնացնել վերաքննիչ վարույթի պարզեցման հետևյալ ուղղությունները.

¹ Sté u Stanev v Bulgaria (թիվ 36760/06), 17 հունվարի 2012, պարբ. 230:

² Sté u Lupeni Greek Catholic Parish and Others v Romania (թիվ 76943/11), 29 նոյեմբերի 2016, պարբ. 84:

³ Sté u, օրինակ, Recommendation No. R (95) 5 of the Committee of Ministers of the Council of Europe concerning the introduction and improvement of the functioning of appeal systems and procedures and civil and commercial cases, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505f3c> (մուտք՝ 01.12.2023):

1. Որոշակի կատեգորիայի գործերով վերաքննիչ բողոքարկման իրավունքի սահմանափակում:

2. Վերաքննիչ բողոք ներկայացնելու համար դատարանից նախնական թույլտվություն ստանալու պահանջի սահմանում:

3. Որոշակի կատեգորիայի գործերով վերաքննիչ բողոքի քննության իրականացում ոչ թե երեք դատավորի կազմով, այլ միանձնյա դատավորի կողմից:

4. Վերաքննիչ բողոքների քննության առավելապես գրավոր ընթացակարգի անցում:

5. Վերաքննիչ դատարանի որոշումների պատճառաբանության շարադրման համար ծախսվող ժամանակի հնարավորինս կրճատում:

6. Վարչական դատարանի մի շարք միջանկյալ ակտերի նկատմամբ հետաձգված բողոքարկման հնարավորության սահմանում:

7. Վերաքննիչ վարույթում գործի փաստական հանգամանքների ի պաշտոնե պարզման սկզբունքի առանձնահատկությունների, ինչպես նաև դատավարության մասնակիցների դատավարական կարգապահության ամրապնդմանն ուղղված միջոցների սահմանում:

Վերաքննիչ վարույթի պարզեցման վերը թվարկված 1-ին և 2-րդ եղանակները ենթադրում են դատավարական օրենսդրության առավել արմատական փոփոխություններ: Միննույն ժամանակ, այդ միջոցները նորույթ չեն միջազգային պրակտիկայում և առերևույթ չեն հակասում ՀՀ Սահմանադրությանը և ՀՀ-ի ստանձնած միջազգային պարտավորություններին: Ընդհակառակը, եթե դատական իշխանությունը ծանրաբեռնվում է մանր գործերով, և վտանգվում է իրավունքների ու ազատությունների արդյունավետ և ողջամիտ ժամկետում դատական պաշտպանության իրավունքը, ապա հանրային իշխանության պարտականությունն է կազմակերպել դատական իշխանության գործունեությունն այնպես, որ վերանա այդ ծանրաբեռնվածությունը: Այս առումով պետությունները պարտավորված չեն կազմավորել հատուկ տեսակի դատարաններ, օրինակ վերաքննիչ⁴: Հետևաբար, եթե վերջիններս կազմավորում են այդպիսի դատարաններ, ապա նրանք ազատ են նախատեսելու սահմանափակումներ վերաքննիչ բողոքարկման համար, ինչպիսիք են որոշակի կատեգորիայի գործերով վերաքննիչ բողոքարկման իրավունքի սահմանափակումը կամ վերաքննիչ բողոք ներկայացնելու համար դատարանից նախնական թույլտվություն ստանալու պահանջի սահմանում: Ընդ որում, դրանք առավել արմատական լուծումներ են և վերաքննիչ դատարանի ծանրաբեռնվածության թեթևացման ավելի մեծ ներուժ ունեն, քան մյուս միջոցները: Իհարկե, պետք է հաշվի առնել նաև, որ թեև ՄԻԵԿ-ի 6-րդ հոդվածը պետություններին չի պարտավորեցնում ստեղծել վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարաններ, բայց այն

⁴ St´u Council of Europe, European Court of Human Rights, European Union Agency for Fundamental Rights, Handbook on European law relating to access to justice, Publications Office, 2017, էջ 26, <https://data.europa.eu/doi/10.2811/846864> (մուտք՝ 01.12.2023):

երկրներում, որտեղ դրանք գործում են, պետությունները պարտավոր են երաշխավորել, որ տվյալ դատարաններում դատավարության մասնակիցներն օգտվեն ՄԻԵԿ-ի 6-րդ հոդվածով նախատեսված հիմնարար երաշխիքներից⁵:

Օրինակ, Գերմանիայում վերաքննիչ բողոք ներկայացնելու համար դատարանից նախնական թույլտվություն ստանալու պահանջը սահմանվել է 1996 թ., և այդ ժամանակից ի վեր թե՛ քննարկումներ են եղել այն հարցի շուրջ, թե արդյոք վերաքննիչ դատարանի ծանրաբեռնվածության թեթևացման և գործերի քննության ժամկետների կրճատման գինը շատ բարձր չի եղել: Մինչդեռ տասնամյակներ անց լայնորեն ընդունված է այն տեսակետը, որ այս բարեփոխմամբ վերաքննիչ դատարանների ծանրաբեռնվածությունը զգալիորեն թեթևացավ, որն էլ իր հերթին կրճատեց գործերի քննության ժամկետները: Բացի այդ, զգալիորեն ամրապնդվեց առաջին ատյանի դատարանի դերը, քանի որ դատավարության մասնակիցներն այլևս առաջին ատյանի դատարանը չեն համարում պարզապես որպես անցումային օղակ դեպի վերաքննիչ ատյան:

Գերմանիայի վարչական դատավարության օրենսգիրքը նախատեսում է հինգ հիմնական հիմքեր, որոնց առկայության դեպքում միայն հնարավոր է առաջին ատյանի դատարանի վճռի դեմ վերաքննիչ բողոք ներկայացնել (օրինակ՝ եթե գործը փաստական կամ իրավական առումով ունի առանձնահատուկ դժվարություններ, կամ եթե գործն ունի հիմնարար կարևորություն)⁶:

Ինչ վերաբերում է վերաքննիչ վարույթի պարզեցման վերը թվարկված 3-7-րդ եղանակներին, ապա դրանք կարող են ներդրվել առանց դատավարական օրենսդրության արմատական վերանայումների, և դրանք ևս կարող են մեծապես օգտակար լինել քննարկվող խնդրի լուծման համար: Ստորև կքննարկենք այդ եղանակներից յուրաքանչյուրի բնույթը:

Որոշակի կատեգորիայի գործերով վերաքննիչ բողոքի քննության իրականացում ոչ թե երեք դատավորի կազմով, այլ միանձնյա դատավորի կողմից:

Վարչական դատավարության օրենսգրքի (այսուհետ՝ ՎԴՕ) գործող կարգավորումների համաձայն՝ վարչական դատարանի գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի դեմ բերված բողոքները վերաքննիչ դատարանը քննում է երեք դատավորի կազմով: Բացառություն են միայն նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով բերված բողոքները, որոնք քննվում են հինգ դատավորի կազմով: Վերաքննիչ դատարանը միանձնյա քննում է միայն վարչական դատարանի միջանկյալ ակտերի դեմ բերված բողոքները: Առաջարկում ենք ընդլայնել վերաքննիչ բողոքների միանձնյա քննության դեպքերը: Մասնավորապես, նպատակահարմար ենք համարում միանձնյա քննության կարգ նախատեսել նաև ՎԴՕ 117-րդ հոդվածի 1.1 մասով նախատեսված գործերով վարչական դատարանի գործն ըստ էության լուծող դատական

⁵ St' u Andrejeva v Latvia (թիվ 55707/00), 18 փետրվարի 2009, պարբ. 97:

⁶ St' u Գերմանիայի վարչական դատավարության օրենսգիրք, հոդված 124, մաս 2, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vwgo/englisch_vwgo.html (մուտք 01.12.2023):

ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության համար: ՎՂՕ նշված դրույթով կարգավորվում է Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենսգրքի 123-րդ, 123.3-րդ, 123.4-րդ հոդվածներով, 123.5-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերով, 123.6-րդ, 124-րդ, 124.3-րդ, 124.4-րդ, 124.7-րդ, 129.2-րդ, 131-րդ, 135.2-րդ և 137.4-րդ հոդվածներով նախատեսված վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ գործերի քննության կարգը: Դրանք քանակով շատ, սակայն ոչ մեծ բարդության գործեր են, ինչի հաշվառմամբ էլ վարչական դատարանում դրանց քննության համար արդեն իսկ ներդրված է պարզեցված գրավոր ընթացակարգ: Կարծում ենք, որ վերաքննիչ դատարանում դրանց վերաբերյալ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի դեմ բերված բողոքների միանձնյա քննությունը ևս արդարացված կլինի և կնպաստի դատավորների ծանրաբեռնվածության թեթևացմանը:

Վերաքննիչ բողոքների քննության առավելապես գրավոր ընթացակարգի անցում:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (այսուհետ՝ ՄԲԵԴ) որոշումներում արտահայտված դիրքորոշումների համաձայն՝ *քաղաքացիական և վարչական գործերով անձանց վերապահված է ներպետական դատական համակարգում առնվազն մեկ ատյանի կողմից բանավոր կարգով լսված լինելու իրավունքը*⁷: *Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ապացույցների հետազոտումը, փաստերի հաստատումը ԵՄ բազմաթիվ երկրներում տեղի են ունենում առաջին ատյանի դատարաններում, նպատակահարմար է, որ բանավոր քննությունն իրականացվի հենց այդ ատյանում*⁸:

Ներկայումս ՎՂՕ-ն բողոքի քննության գրավոր ընթացակարգի հնարավորություն է նախատեսում միայն ՎՂՕ 18-րդ գլխով սահմանված գործերով կայացված գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի դեմ բերված բողոքների համար: Իրավական որևէ խոչընդոտ չկա, սակայն, որ բողոքների քննության գրավոր ընթացակարգի հնարավորությունը տարածվի բոլոր վերաքննիչ բողոքների համար: Իհարկե պետք է նախատեսվի նաև վերաքննիչ դատարանի հայեցողությունը դատավարության մասնակցի միջնորդությամբ կամ իր նախաձեռնությամբ վերաքննիչ բողոքի քննությունը դատական նիստում իրականացնելու մասով, եթե գործի առանձնահատկությունների հաշվառմամբ վերաքննիչ դատարանը անում է նման եզրահանգում: Ընդ որում, դեռևս 2018 թ. Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով համանման կարգավորում ներդրված է վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանում բողոքների քննության համար, և շուրջ հինգ տարվա պրակտիկան վկայում է այս կարգավորման կենսունակության մասին:

Վերաքննիչ դատարանի որոշումների պատճառաբանության շարադրման համար ծախսվող ժամանակի հնարավորինս կրճատում:

⁷ St´u Hakansson and Sturesson v Sweden (թիվ 11855/85), 21 փետրվարի 1990, պարբ. 64:

⁸ St´u Salomonsson v Sweden (թիվ 38978/97), 12 նոյեմբերի 2002, պարբ. 37:

Առհասարակ, վերաքննիչ վարույթի պարզեցման ամենակարևոր ուղղություններինց մեկն է երկրորդական, ոչ էական նշանակություն ունեցող գործողություններին համար դատարանի աշխատաժամանակի կրճատումը, ինչը հնարավորություն կտա խնայված ժամանակը ծախսելու առավել առաջնային խնդիրների լուծման համար: Այս համատեքստում անհրաժեշտ է խնայել վերաքննիչ դատարանի աշխատաժամանակն այն դեպքերում, երբ վերաքննիչ դատարանը մերժում է վերաքննիչ բողոքը և չի տեսնում վարչական դատարանի դատական ակտը լրացուցիչ պատճառաբանելու կարիք: Այս դեպքում ստացվում է, որ վերաքննիչ դատարանը համաձայն է վարչական դատարանի դատական ակտի թե՛ պատճառաբանական, թե՛ եզրափակիչ մասերի հետ: Նման պայմաններում անիմաստ է վերաքննիչ դատարանի կողմից իր որոշման պատճառաբանական մասը շարադրելու վրա ժամանակ ծախսելը: Նշվածի հաշվառմամբ արդարացված է նախատեսել այնպիսի կարգավորում, ըստ որի, եթե վերաքննիչ դատարանը կիրառում է ՎՂՕ 145-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով սահմանված լիազորությունը, և վերաքննիչ դատարանի գնահատմամբ վարչական դատարանի անփոփոխ թողնված դատական ակտը լրացուցիչ պատճառաբանելու կարիք չկա, ապա վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքում կայացված որոշումը կարող է պատճառաբանական մաս չունենալ, այլ միայն պարունակել նշում այն մասին, որ վերաքննիչ բողոքով ներկայացված պահանջը հիմնավոր չէ վարչական դատարանի դատական ակտի պատճառաբանությամբ:

Վարչական դատարանի մի շարք միջանկյալ ակտերի նկատմամբ հետաձգված բողոքարկման հնարավորության սահմանում:

Վերաքննիչ վարույթի պարզեցման կարևոր ուղղություններից մեկն էլ առանձին բողոքարկման ենթակա միջանկյալ դատական ակտերի թվի սահմանափակումն է այն դեպքում, երբ անձի իրավունքների պաշտպանությունը կարող է արդյունավետորեն երաշխավորվել նաև այդ ակտերի հետաձգված բողոքարկման միջոցով: Վարչական դատարանի բողոքարկման ենթակա միջանկյալ ակտերը սահմանված են ՎՂՕ 131-րդ հոդվածով: Առաջարկում ենք այդ հոդվածում թվարկված միջանկյալ դատական ակտերից ստորև նշվածների առանձին բողոքարկման հնարավորությունը սահմանափակել և իրականացնել հետաձգված բողոքարկման կարգով: Այս միջանկյալ ակտերն են.

1. բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու կամ դրա վերականգնումը մերժելու մասին,
2. դատավարական ժամկետները երկարաձգելու կամ դրա երկարաձգումը մերժելու մասին,
3. կողմին իրավահաջորդով փոխարինելու կամ փոխարինումը մերժելու մասին, ինչպես նաև երրորդ անձանց դատավարության մեջ ներգրավելու դիմումը մերժելու կամ դատավարության մասնակիցների կազմից երրորդ անձին հանելու մասին,
4. ինքնաբացարկի մասին:

Վերաքննիչ վարույթում գործի փաստական հանգամանքների ի պաշտոնե պարզման սկզբունքի առանձնահատկությունների, ինչպես նաև դատավարության մասնակիցների դատավարական կարգապահության ամրապնդմանն ուղղված միջոցների սահմանում:

Գործի փաստական հանգամանքների ի պաշտոնե պարզման սկզբունքը, ըստ էության, վերաքննիչ դատարանի ծանրաբեռնվածությանը հանգեցնող հիմնական գործոններից է: Եթե վարչական դատարանում այս սկզբունքի լրիվ ծավալով կիրառումն արդարացված է, ապա նույնը չի կարելի ասել վերաքննիչ վարույթի դեպքում: Բհարկե, վերաքննիչ դատարանը կոնկրետ գործի առանձնահատկությունների հաշվառմամբ կարող է անհրաժեշտ համարել այս սկզբունքի լիարժեք կիրառումը, սակայն դա պետք է թողնվի վերաքննիչ դատարանի հայեցողությանը և ոչ թե պարտադրվի բոլոր գործերով:

Վերաքննիչ վարույթի պարզեցմանն ուղղություններից մեկն էլ կարող է լինել գործին մասնակցող անձանց դատավարական կարգապահության ամրապնդման մեխանիզմների սահմանումը: Պրակտիկայում հազվադեպ չեն դեպքերը, երբ դատավարության մասնակիցը բաց է թողնում վերաքննիչ բողոքի պատասխան ներկայացնելու ժամկետը և հետո ներկայացնում է տարբեր վերտառությամբ դիրքորոշումներ, կամ դատավարության մասնակիցները ներկայացնում են նոր ապացույցներ բողոքի քննության դատական նիստից մի քանի օր առաջ, ինչը հանգեցնում է ևս մի քանի ամսով բողոքի քննության հետաձգմանը: Հետևաբար, անհրաժեշտ է նախատեսել դատավարական կարգավորումներ՝ ուղղված դատավարության մասնակիցների նմանատիպ վարքագծի կանխմանը:

Վերոնկարագրյալից բացի, արդիական խնդիր է նաև ՎԴՕ-ում որոշակի կատեգորիայի գործերով վերաքննիչ բողոքի քննության ժամկետների սահմանման հարցը: Խոսքն այն գործերի մասին է, որոնցով ներկայացված են պարտավորեցման կամ գործողության կատարման պահանջներ: Խնդիրն այն է, որ վարչական գործերի քննության երկարատև ընթացքը, առաջին հերթին, խախտում է այն անձանց իրավունքը, ովքեր դատարան են դիմել նման պահանջներով: Օրինակ՝ վիճարկման հայցերի դեպքում խնդիրն ավելի մեղմ է. հատկապես այն պայմաններում, երբ վարչական ակտի կատարումը կասեցվում է, հայցվորների իրավունքների երաշխավորման տեսակետից գործերի երկարատև քննությունը ռիսկեր գրեթե չունի: Այլ է վիճակը պարտավորեցման և գործողության կատարման հայցերի դեպքում: Եթե անձը, օրինակ, դիմել որևէ թույլտվություն ստանալու համար և վարչական մարմնից ստացել է անհիմն մերժում, ապա ստիպված է սպասել մի քանի տարի իր իրավունքների վերականգնման համար, որպիսի պայմաններում անձի իրավունքների պաշտպանությունը, ըստ էության, իմաստազրկվում է: Համապատասխան կարգավորումները պետք է ապահովեն պարտավորեցման և գործողության կատարման հայցերի քննության ժամկետների հարցում որոշակի կանխատե-

սելիություն: Դա նաև թույլ կտա վերաքննիչ դատարանին գործերը որոշակիորեն դասակարգել և, նախևառաջ, քննել այն բողոքները, որոնցով գործի քննության ձգձգումը անձի իրավունքների պաշտպանության և վերականգնման առումով հատկապես խնդրահարույց է:

Այսպիսով, գործերի քննության չափազանց երկար ժամկետները խախտում են ողջամիտ ժամկետում արդար դատաքննության և իրավունքների ու ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքները՝ սահմանված, համապատասխանաբար, ՀՀ Մահմանադրության 63-րդ և 61-րդ, ինչպես նաև «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ և 13-րդ հոդվածներում: Ավելին, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը գործերի քննության անհարկի երկար ժամկետների առկայությունը համարում է դատական իշխանության վատ գործունեության վկայություն: Պետությունը պատասխանատու է ոչ միայն դատավարության ցանկացած անհարկի հետաձգման համար, այլ նաև վերջինիս պարտավորությունն է բարեփոխել դատական իշխանությունն այնպես, որ հաղթահարվի կրկնվող, սակայն բազմաքանակ գործերով դատական իշխանությանը ծանրաբեռնելու խնդիրը: Այսպես, Ջիմերմանը և Շտայներն ընդդեմ Շվեյցարիայի գործով ՄԻԵԴ-ը արձանագրել է.

«Կոնվենցիան անդամ պետությունների համար սահմանում է պարտավորություն կազմակերպելու իրենց իրավական համակարգն այնպես, որ դատարաններին հնարավորություն տրվի ապահովելու 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջները, ներառյալ ողջամիտ ժամկետում գործի քննությունը»:

«Պետությունների պատճառաբանությունն առ այն, որ գործերի քննության չափազանց երկար ժամկետները պայմանավորված են դատարանների ծանրաբեռնվածությամբ, չեն կարող արդարացնել իշխանություններին գործերի քննության հետաձգված ժամկետների հարցում իրենց պատասխանատվության առումով»⁹:

Հաշվի առնելով ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանում գործերի քննության ներկայիս ժամկետները՝ այժմ ամենաճիշտ ժամանակն է կիրառելու բոլոր գործիքակազմերը (Մահմանադրության և միջազգային-իրավական փաստաթղթերի շրջանակներում թույլատրելի) պետության վերը նշված պարտավորությունների կատարումն ապահովելու համար:

Սույն հոդվածում քննարկված իրավական հնարավորությունների կամ դրանց մի մասի փոխկապակցված կիրառումը կարող է զգալիորեն արդյունավետ լինել այս խնդրի լուծման համար:

САЯД БАДАЛЯН – Проблема обеспечения разумных сроков апелляционного производства в административном судопроизводстве. – Вопрос упрощения апелляционного производства и снижения загруженности административного суда является одним из наиболее актуальных проблем административного судопроизводства. Исследование судебной статистики свидетельствует о том, что период между принятием апелляционной жалобы к производству и датой

⁹ Zimmermann and Steiner v Switzerland (թիվ 8737/79), 13 հուլիսի 1983, պարբ. 29:

первого судебного заседания рассмотрения апелляционной жалобы составляет в среднем около 1,5 лет. Притом, этот период имеет тенденцию к постоянному увеличению. Чрезмерно длительные сроки судебного разбирательства нарушают права на справедливое судебное разбирательство в разумные сроки и эффективную судебную защиту прав и свобод, которые предусмотрены, соответственно, в статьях 63 и 61 Конституции РА, а также в статьях 6 и 13 Европейской конвенции «О защите прав человека и основных свобод». Более того, Европейский суд по правам человека считает наличие неоправданно длительных сроков расследования дел свидетельством плохой работы судебной власти. Более того, Европейский суд по правам человека считает наличие неоправданно длительных сроков расследования дел свидетельством плохой работы судебной власти. Государство несет ответственность не только за любое неуместное откладывание судопроизводства, но также обязанностью последней является реформирование судебной власти таким образом, чтобы была преодолена проблема загруженности судебной власти в результате повторяющихся, но многочисленных дел. В предыдущие годы была предпринята попытка урегулировать проблему за счет увеличения количества судей апелляционного суда, однако практика показала, что это не принесло желаемых результатов. В таких условиях надо найти решение путем упрощения судопроизводственных процедур.

С учетом вышесказанного, в статье обсуждается ряд судопроизводственных средств снижения загруженности апелляционного суда (например - ограничение права на апелляционное обжалование по отдельным категориям дел или установление требования о получении предварительного разрешения суда на подачу апелляционной жалобы), внедрение которых в кодекс административного судопроизводства может существенно способствовать решению данной проблемы.

Ключевые слова: *административное судопроизводство; апелляционное производство; административный суд; апелляционный суд; апелляционная жалоба; кодекс административного судопроизводства; загруженность судов; сроки судопроизводства*

SAYAD BADALYAN – *The Issue of Ensuring Reasonable Period for Appellate Proceedings in Administrative Trials.* – The issue of simplifying the appellate proceedings and reducing the workload of the appellate court is currently one of the most relevant issues in the field of administrative trials. The study of judicial statistics proves that the period between the appeal being accepted for proceedings and the date of the first court hearing of the appeal is about 1.5 years on average. Moreover, this period tends to increase constantly. Excessively long periods for examining cases violate the rights to a fair trial within a reasonable time and effective judicial protection of rights and freedoms, as defined respectively in the Articles 63 and 61 of the RA Constitution, as well as the Articles 6 and 13 of the European Convention For the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Moreover, the European Court of Human Rights considers the unnecessarily long periods of examination of cases as evidence of the poor functioning of the judiciary. The State is not only responsible for any unnecessary delay in the trial, but it is also the latter's obligation to reform the judiciary so that to overcome the issue of overloading the judiciary as a result of repeated but numerous cases. During past years an attempt was made to settle the subject issue by increasing the number of judges of the appellate court, but the practice shows that it did not bring the desired results. In such conditions the solution to the matter should be gained through the simplification of judicial procedures.

Taking into account the foregoing, the article covers a number of procedural tools for reducing the workload of the appellate court (for example, limiting the right to appeal in a certain category of cases or establishing the requirement to obtain a prior court permission to file an appeal), the implementation of which in the Code of Administrative Procedure can significantly contribute to solving the issue.

Key words: *administrative trial; appellate proceedings; Administrative Court; Appellate Court; appeal; the Code of Administrative Procedure; judicial workload; trial terms*